

Skjern Enge er et paradis for børn og voksne. Her opleves ro og rig natur i øjenhøjde. Oplev naturen til fods, på cykel, til hest og i kano. Hængebroer og trækfærger hjælper én over åen. Året rundt studeres fuglelivet fra de mange fugletårne, og i sæsonen kommer lystfiskerne i håb om at fange en laks eller havørred. Fugleskjulet ved vejen mellem Lønborg og Skjern, fiskeplatforme, naturudstillinger, hængebroer, toiletter og flere grillpladser er indrettet til kørestolsbrugere. I naturcentrene Skjern Å og Skjern Enge er der spændende udstillinger om planter, dyr, fugle og om åens og engenes betydning for menneskene. Infostederne fortæller om landskabet, afvandsprojektet, vadesteder, broer, naturprojektet mm.

Velkommen til Skjern Enge

Naturstyrelsen har genskabt den nedre del af Skjernådalen med slyngede åløb, våde enge og søer. I naturområdet beskyttes et rigt plante- og dyreliv. Området byder på mange naturoplevelser, og der er etableret mange publikumsanlæg og muligheder for friluftsliv. Flere af disse er også egnede til gangbesværede og kørestolsbrugere.

 Fra rutebilstationerne i Skjern og Tarm er der busforbindelse til Lønborg (Nørre Nebel-bussen).

 Med bil kan man ad de mange offentlige veje nå naturområdets parkeringspladser.

 Naturcenter Skjern Enge, Gl. Botoftevej 4, Vostrup, 6880 Tarm, og Naturcenter Skjern Å, Ånumvej 161b, 6900 Skjern. Kontakt Naturstyrelsen, Blåvandshuk for reservation af lokale.

Naturinformation

- Ved Pumpestation Nord og Kong Hans Bro er der "miniudstillinger".
- På Lønborg Banke og Kodbøl P-plads er der opsat tavler.

 Naturvejledere fra Naturstyrelsen, Blåvandshuk afholder offentlige og bestilte ture efter aftale, samt står til rådighed med forslag til aktiviteter.

 Skjern Enge modtog i 2003 Europa Nostra Prisen - en pris til bevarelse af den europæiske kulturarv.

 Naturprojektet blev støttet af Life Nature og Life Environment.

Skjern Enge administreres af Naturstyrelsen.

 Skjern Enge

Vandreture nr. 119

Serien "Vandreture" er foldere over udvalgte naturområder, som bl.a. fås på biblioteker og turistbureauer eller hentes på Naturstyrelsens hjemmeside www.nst.dk.

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

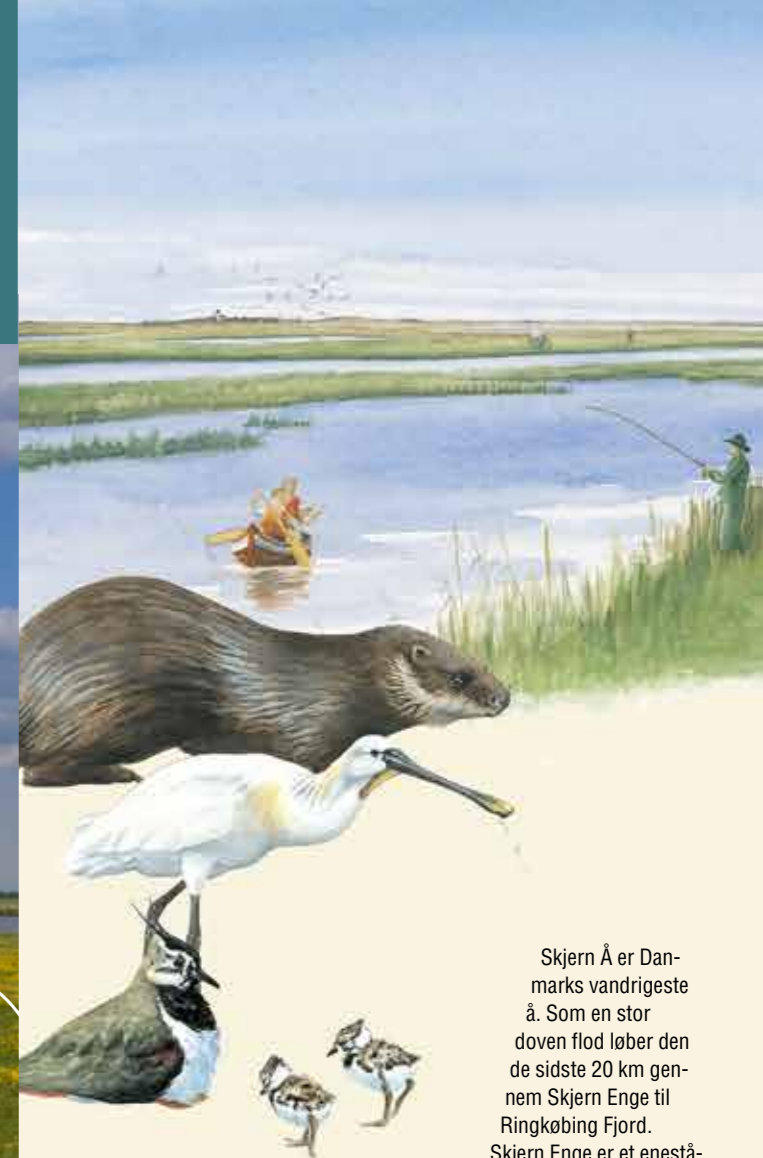
www.nst.dk • Tlf: 7254 3000

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

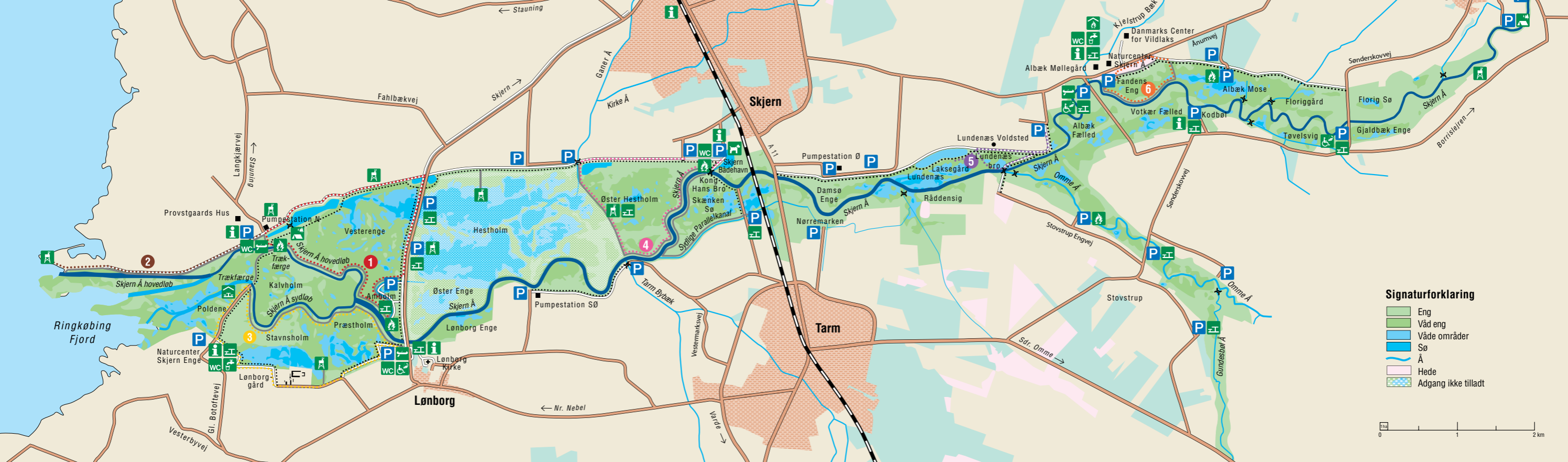
Skjern Enge

119-1311 (2009), Grafisk tilrettelægning og kort: Parabolle, Forsidefoto: Niels Dahlin Lisborg, Tegninger: Jens Overgaard Christensen, Tryk: Scanprint A/S

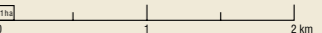
Skjern Å er Danmarks vandrigeste å. Som en stor doven flod løber den de sidste 20 km gennem Skjern Enge til Ringkøbing Fjord. Skjern Enge er et enestående varieret naturområde. Her opleves et karakteristisk vestjysk fjordlandskab med store vidder og en mosaik af slyngede åløb, søer, enge og rørskov. Naturområdet har stor international betydning for en lang række planter og dyr. Det rige fugleliv præger området året rundt. Mange farvestrålende vandplanter pryder åen og vandområderne fra forår til efterår. Skjern Å er særligt berømt for sin laks, som siden oldtiden har trukket fra Atlanterhavet op i Skjern Å for at gyde.

Skjern Enge er et enestående varieret naturområde. Her opleves et karakteristisk vestjysk fjordlandskab med store vidder og en mosaik af slyngede åløb, søer, enge og rørskov. Naturområdet har stor international betydning for en lang række planter og dyr. Det rige fugleliv præger området året rundt. Mange farvestrålende vandplanter pryder åen og vandområderne fra forår til efterår. Skjern Å er særligt berømt for sin laks, som siden oldtiden har trukket fra Atlanterhavet op i Skjern Å for at gyde.

Signaturforklaring

- Eng
- Våd eng
- Våde områder
- Sø
- Å
- Hede
- Adgang ikke tilladt

Forslag til vandreture

- 1** Første del af turen går langs den brede Skjern Å fra Amholm P-plads til Pumpestation Nord. Gå en tur op på taget og se den flotte udsigt. I infohuset er der information om Skjern Å deltaets natur og kulturhistorie. Turen fortsætter ad Skjern Å's tidligere norddige. Herfra og fra fugletårnet er der en fin udsigt til det rige fugleliv i Vesterenge. (8 km)
- 2** Gåturen til Skjern Å's munding er meget flot og ender på kanten af Ringkøbing Fjord. Fra udsigtstårnet ser man ud over Danmarks største delta og fjorden. Herfra ses ofte mange fugle. (6 km)
- 3** Søerne og engområderne langs åen er vigtige yngle- og rastepladser for fuglene. I åen og langs brinkerne blomstrer mange forskellige blomster fra forår til efterår. I august dækkes åen flere steder af Pilblad. Hvor åen deler sig har vandet travlt med at flytte om på sand og grus og danne sandbanker, krumodder og halvøer. Tæt ved ruten ligger Naturcenter Skjern Enge med udstillingen "Fugle i engene". Den tidligere herregård Lønborggård og dens 320 ha jord købte staten i forbindelse med Skjern Å Naturprojektet. De 200 ha indgår i naturområdet. Herregården er i dag privatejet og omdannet til feriecenter. Fuglelivet på søfladerne kan ses fra fugleskulet. (6 km)

4 Turen starter ved infosøjlen, der fortæller om, hvordan man kom over åen i gamle dage. Hængebroen er opkaldt efter Kong Hans, som fik sit bane-sår, da han skulle passere ådalen i 1513. Fra fugletårnet er der en fin udsigt over Hestholmsøerne, som er nogle af de vigtigste rasteområder for fuglene. I jernalderen lå Skjern Å's delta her. Deltaets søer, der med tiden blev fyldt op med materialer fra åen, groede til og blev til enge. Med afvandingen i 1960'erne blev engene omdannet til agerjord. På grund af jordbearbejdning og dræning sank jordoverfladen nogle steder mere end 1 m og forsumpede. Nu er søerne gendannet for en tid, men vil med tiden igen fyldes op, gro til og blive til enge. (4 km)

5 Den første del af diget er bygget i forbindelse med naturgenopretnings-projektet for at undgå oversvømmelser på markerne. Lundenæs Voldsted er resterne af et slot, der lå her indtil midten af 1600-tallet. Den lange sø er en rest af den forrige Skjern Å. I dag er den et vigtigt levested for padder og tudser. I et gammelt tilgroet Skjern Å leje ses, som det eneste sted i Danmark, resterne af en laksegård (Lundenæs Laksegård). Fra laksegård kan turen i tørre somre fortsættes hen over engen til hængebroen Lundenæs Bro, der er bygget i 2003. Fra broen er der et fint kig til Omme Å's indløb i Skjern Å. (4 km)

6 Ved Naturcenter Skjern Å krydses vejen. Herfra fører en trampesti gennem heden over Fandens Eng til Skjern Å. Turen går langs åen og fortsætter op gennem Albæk Mose. I mosen vokser to kødædende planter - den gule blærerod og den rødlig soldug, som begge blomstrer i juni - juli. (4 km)

BEMÆRK

I tilfælde af regn og høj vandstand kan det være umuligt at færdes på stierne og gennemføre de foreslåede vandreture.

Alle de befæstede stier - markeret som hvide stier - er egnede til kørestols-brugere og gangbesværede.

Publikumsanlæg

- Cykel- og gangsti, kørestolssegnet
- Afmærket ridesti
- Vandretursforslag **1 2 3 4 5 6**
- Øvrige trampestier
- Bro
- Trækfærge
- Parkering
- WC
- Vand
- Naturudstilling og naturinformation
- Fugleskjul, udsigtstårn
- Overnatningsplads med shelter
- Ophalerplads
- Fiskeplads for gangbesværede
- Hundeeng
- Borde og bænke
- Grillplads
- Grillhytte
- Overdækket madpakkehus

Året rundt ses imponerende mængder af knopsvane, blyshøne, skarv, fiskehejre, grågås og mange arter af ænder.

Vadefugletrækket kan opleves forår og efterår. De mest talrige arter er vibe, hejle og almindelig ryle. Om foråret raster hundreder af brushaner i engene på vej fra Afrika til ynglepladserne i Skandinavien og Rusland. Fra juli raster de atter i engene.

Fra slutningen af august til oktober er engene overnatningsområde for trækkende rørhøge. Fiskeørnen trækker forbi i august og september. Om vinteren er der chance for at se havørn og vandrefalk. Andre rovfugle er blå kærhøg, musvåge, fjeldvåge, tårnfalk, dværgfalk og rød glente.

Årets første ynglefugle er grågås og gråand. Senere kommer gravand, skeand, atlingand og knarand. Troldand og taffeland yngler sammen med sorthalset og toppet lappedykker i ly af hættmågekolonierne. Skestork er en af områdets mest spændende ynglefugle. En anden er rørdrummen, som sjældent ses, men ofte høres, når den pauker i rørene. Fra marts til oktober ses rørhøgen jage lavt over rørskoven. På engene ses vibe, klyde, rødben og strandskade. Også havørnen, Europas største ørn, ses jævnligt i området.

Få ær har så mange specielle og smukke vandplanter som Skjern Å. Pilblad, som har fået sit navn på grund af dets pileformede blade dækker mange steder åen i juli og august måned. Den sjældne flodklaseskærm vokser kun i Skjern Å. Den ligner en vild kørvel, som stænglerne er sunket sammen på. Hist og her står den høje brudelys med sine sarte lyserøde blomster. Den lille truede vandranke vokser bl.a i Sydlige Parallekanal. Den blomstrer i juli og august.

Flotte guldsmede flyver lavt hen over planterne langs brinker og søområder. Der ses flere arter af vandnymfe, Grøn Kølleguldsmed, Brun Mosaikguldsmed - også kaldet Fandens Ridehest - og Hedelibel.

Store flokke af pibesvaner, sangsvaner, kortnæbbet gås, grågås og bramgås ankommer nordfra til Skjern Enge om efteråret og har deres vinterkvarter her. Tusindtallige flokke af krikand, pibeand, gråand, spidsand, skeand og knarand raster og fouragerer vinteren igennem i de fladvandede søområder.

Af Danmarks 38 arter af ferskvandsfisk, lever de 25 arter i Skjern Å-systemet. Skjern Å laksen har gjort åen berømt. På grund af dårlige livsbetingelser i åen var laksen tæt på at uddø. At den stadig findes, skyldes udsætning af lakseyngel fra indfangne Skjern Å laks. Det karakteristiske ved laksen er at den kan blive over 130 cm lang, og den har en meget farvestrålende gydedragt. Restaurationen af åen og anlæg af nye gydepladser har fået den naturlige laksebestand til at stige. Målet er på sigt at gøre udsætning overflødig.

Skjern Enge rummer mange spor fra ådalens spændende historie. Lønborg Kirke og en kongsgård samme sted blev bygget omkring 1100. Lønborggård blev bygget som bispegård i 1400-tallet. I en årrække efter reformationen (1530-erne) ejede kongen gården.

I ældre tider var det vanskeligt at passere åen og de våde eng. Den nuværende Kong Hans Bro er bygget nær det sted, hvor den ældste af flere broer over Skjern Å lå. For Kong Hans blev stedet skæbnesvangert. Han døde kort efter et fald fra sin hest, da han var på vej over den tilfrosne ådal i 1513.

Lundenæs Voldsted er resterne af en middelalderborg. Herfra kunne man bevogte vadestedet over Skjern Å. Borgen tilhørte kongen indtil 1661. Danmarks eneste spor efter laksegårde er et par stolper fra laksegården ved Lundnæs.

Siden oldtiden og indtil 1960-erne har landmændene slået hø på engene og sat kreaturerne på græs. Ved afvandingsprojektet i 1960-erne blev engene omdannet til intensiv agerdyrkning. I 2000 ophørte landbrugsdriften i forbindelse med gennemførelsen af naturgenopretningsprojektet og markerne blev igen erstattet af eng med kreaturer og høslæt. I 2000 indviede prins Joakim naturområdet Skjern Enge.

Om Skjern Enge

- I 1960-erne blev 4000 ha enge og sump i den nedre del af Skjern Å dalen omdannet til agerjord. Skjern Å blev rettet ud og lagt mellem diger fra Borris til Ringkøbing Fjord. Det var Danmarks største afvandingsprojekt.
- I perioden 1999 til 2003 blev 2200 ha af de 4000 ha omdannet til nye søer og våde enge. Skjern Å fik sine slyngninger igen. Indtil nu er det Danmarks største naturgenopretningsprojekt.
- Skjern Enge er udpeget som Natura 2000 område.
- Skjern Enge er udpeget som EF-Habitatområde, da det er levested for Skjern Å laksen, hav- og flodlampret, odder, grønne kølleguldsmed og vandranke.
- Den vestligste del af Skjern Enge er sammen med Ringkøbing Fjord udpeget som Ramsar- og EF-fuglebeskyttelsesområde.
- Staten ejer 1950 ha af arealerne i Skjern Enge. 250 ha er i privat eller anden offentlig eje.
- Engene slås med maskiner og græsses af kreaturer.
- Naturlige vandstande og åløbenes frie dynamik "former" landskabet.

Sejlads

- Medstrøms sejlads uden motor i Skjern Å's hovedløb og sydlige løb indtil kvægfærgen ved Poldene er tilladt fra 16. juni til 28./29. februar fra kl. 7 til solnedgang, dog ikke længere end til kl. 20.
- Modstrøms sejlads uden motor er tilladt fra Ringkøbing Fjord til Skjern Bådehavn og i åens sydlige løb fra kvægfærgen i samme periode som nævnt ovenfor.
- Fra Ringkøbing Fjord til Pumpestation Nord er sejlads med motor (max 5 knob) tilladt hele året.
- Sejlads i øvrigt er ikke tilladt.
- Landgang er ikke tilladt i Hestholmområdet og på øerne i deltaet.

Fiskeri

- Lystfiskeri i åen er tilladt med gyldigt nationalt og lokalt fiskekort fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang. Ved køb af lokalt fiskekort udleveres et oversigtskort med fisketider og -regler.
- Der er flere områder med frit fiskeri i Skjern Enge - se udnaturen.dk.
- Fiskeri i naturområdet i øvrigt er ikke tilladt.
- Fiskeri fra broer, kano, båd o.lign. er ikke tilladt.

Hunde

- Hunde skal ALTID være i snor.
- I "Hundeengen" er hund uden snor velkommen.
- Hund må ikke medtages i hegninger, båd og kano.
- Hund er ikke tilladt i åer, søer mv.

Adgang

- Det er let at komme til området i bil, da Skjern Enge har 27 P-pladser fordelt i området.
- Motorkørsel er IKKE tilladt inde i området på de anlagte vandrespor, diger og cykelstier.
- Adgang med motoriserede handicapykler er tilladt på de anlagte stier.
- I visse områder er adgang til fods ikke tilladt i perioder eller hele året. Se skiltning.
- Adgang på cykel er muligt på de mange anlagte cykelstier.
- Adgang til hest er muligt ad de afmærkede ridespor.

Teltning og brug af åben ild

- Overnatning i telt er tilladt på de afmærkede pladser. Her findes shelters, bålplads og toiletmulighed, men ikke vand.
- Bål og grill er kun tilladt på bål- og grillpladser.

Lundenæs Laksegård, som den så ud i gamle dage.

